

ОЦІНКА ЯКОСТІ ЖИТТЯ РЯТУВАЛЬНИКАМИ УКРАЇНИ

Наталя Афанасьєва¹, Любов Балабанова²

Національний університет цивільного захисту України

Харків, Україна

¹afanaseva_natali@ukr.net, ²balabanova05@gmail.com

У сучасному світі набуває актуальності проблема зниження почуття індивідуальної безпеки і захищеності. Ситуація загрози життю в Україні стає звичним атрибутом повсякденного існування. Це пов'язано в першу чергу з підвищенням загрози фізичного і психологічного насильства, терористичних актів, обумовлених участю країни в Операції об'єднаних сил (ООС), техногенними та екологічними катастрофами.

Стан занепокоєння та стресу виникає як результат суб'єктивної позиції й інтерпретації зовнішніх чинників, які впливають, та значною мірою визначається індивідуально-психологічними особливостями індивіда. Оцінка ситуації як загрозливої і такої, що неможливо контролювати, викликає більш виражені негативні фізичні, психологічні і поведінкові наслідки стресу.

Якість життя особистості визначається через відповідність параметрів життя її потребам. Ця відповідність може проявлятися в двох формах: переживання задоволеності / незадоволеності процесом і результатами життєдіяльності; об'єктивна або зовнішня суб'єктивна (експертна) оцінка потенціалу людини відносно об'єктивних критеріїв анатоμο-фізіологічного статусу і здоров'я або до квазіоб'єктивних (нормативно прийнятих суспільством) критеріїв: нормам моралі, цінностям і результатам життєдіяльності.

Дослідженню теоретичних положень якості життя значну увагу приділили вітчизняні науковці, таких як Н. В. Ковтун, О. Оберван, Е. Лібанова та ін. Вони

досліджували основні складові якості життя та фактори, що впливають на формування рівня та якості життя населення [1; 3; 4].

Аналітичний звіт про якість життя в Україні за 2017 рік, який був підготовлений у рамках Програми розвитку ООН, свідчить, що населення країни оцінили задоволеність власним життям таким чином: освітою задоволені 50% опитуваних; охороною здоров'я – 22%; рівнем життя – 17%; роботою – 39%; безпекою – 44%; свободою вибору: 34% жінок, 43% чоловіків [5]. В оприлюдненому ООН у 2018 році міжнародному рейтингу рівня якості життя Україна опинилася на 88-мій позиції [6].

Задоволеність життям безпосередньо впливає на мотивацію, психічні стани, психологічну стійкість особистості. Значення цього важливого феномену досить добре усвідомлене і у буденній свідомості, і в науці. В той же час, у багатьох наукових роботах задоволеність життям трактується як відносно просте явище, деяка оцінка, якою людина характеризує свою поточну життєву ситуацію. Не ставлячи під сумнів можливість отримання такої оцінки, необхідно відмітити, що за нею стоїть широкий спектр переживань суб'єктивного благополуччя особистості.

Для характеристики стану суб'єктивного світу особистості в аспекті його сприятливості використовують різні терміни: переживання (відчуття) щастя, задоволеність життям, емоційний комфорт, благополуччя [2].

Благополуччя особистості, як задоволеність життям, складається з ряду складових. Соціальне благополуччя це задоволеність особистості своїм соціальним статусом і актуальним станом суспільства, до якого вона належить. Це також задоволеність міжособистими зв'язками і статусом в мікросоціальному оточенні, почуття спільності тощо.

Духовне благополуччя це відчуття причетності до духовної культури суспільства, усвідомлення можливості залучатися до багатств духовної культури; усвідомлення і переживання сенсу свого життя; наявність віри тощо.

Фізичне (тілесне) благополуччя це гарне фізичне самопочуття, тілесний комфорт, відчуття здоров'я, фізичний тонус, що задовольняє індивіда.

Матеріальне благополуччя це задоволеність матеріальною стороною існування, повнотою своєї забезпеченості, стабільністю матеріального достатку. Психологічне благополуччя (душевний комфорт) це злагодженість психічних процесів і функцій, відчуття цілісності, внутрішньої рівноваги.

Усі перераховані складові благополуччя тісно взаємозв'язані і впливають одна на одну. Віднесення багатьох феноменів до тієї або іншої складової благополуччя певною мірою умовно. Наприклад, почуття спільності, усвідомлення і переживання сенсу життя цілком можуть бути зараховані до чинників, що створюють душевний комфорт, а не тільки соціальне або духовне благополуччя.

Дослідження значущості різних джерел дискомфорту, за допомогою процедури факторного аналізу дозволило виділити п'ять груп причин емоційного дискомфорту особистості [2]:

1. Причини міжособистих стосунків: зіткнення з начальством, фізична недуга, проблеми в спілкуванні зі співробітниками на роботі, незадоволення зовнішнім виглядом, турботи про здоров'я взагалі, розкаяння з приводу минулих рішень, сексуальні проблеми, проблеми з підлеглими, засудження і дискримінація з боку інших, занепокоєння про надійність місця роботи, неприємні сусіди, незадоволення своєю роботою тощо.

2. Внутрішні причини: занепокоєння, викликане внутрішньоособистими конфліктами; труднощі з можливістю виразити себе; проблеми з сексуальним партнером; почуття самотності; недолік активності, енергії тощо.

3. Перевантаженість справами: сімейними обов'язками; проблеми з дітьми; нестача часу для сім'ї; роздуми про сенс життя тощо.

4. Соціально-побутові причини: матеріальні проблеми; зростання цін; проблеми з транспортом; занепокоєння з приводу ситуації в країні тощо.

5. Проблема незахищеності: невпевненість у стабільності роботи; турбота про стан власного здоров'я або членів родини; фінансова нестабільність тощо.

Ступень задоволеності життям дає уявлення про те, як людина оцінює власне життя в цілому, а не на даний момент. Це оцінка рефлексії того,

які життєві обставини і умови важливі для суб'єктивного благополуччя. Суб'єктивні показники якості життя базуються на сприйнятті людьми умов свого життя відповідно до рівня потреб, ціннісних орієнтацій тощо. Суб'єктивний вимір якості життя відображається в оцінках задоволеності або незадоволення окремими аспектами життя або життям в цілому.

Саме суб'єктивні оцінки та ступень задоволеності життям, що є результатом рефлексії особою навколишнього світу, незважаючи на існуючі об'єктивні показники розвитку різних сфер суспільного життя країни та функціонування соціальних інститутів, формують цілі, переконання, установки, якими людина керуватиметься у подальшому житті, визнаючи не тільки власну долю, але й майбутнє інших людей та своєї країни.

У дослідженні брали участь фахівці пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС України в Харківській області, віком від 25 до 37 років, у кількості 58 осіб. Дослідження здійснювалося за допомогою методики «SF-36 healthstatussurvey», отримані результати відображені у таблиці 1.

Результати дослідження показують, що в цілому оцінка якості життя, стану фізичного (PF) і психічного здоров'я (MH) у досліджуваних знаходиться в межах норми.

Таблиця 1. Показники оцінки якості життя рятувальниками (в балах)

<i>Шкали</i>	<i>M±δ</i>
GeneralHealth (GH)	54,1 ± 19,4
PhysicalFunctioning (PF)	69,6 ± 22,0
Role-Physical (RP)	54,9 ± 37,0
Role-Emotional (RE)	46,5 ± 16,7
SocialFunctioning (SF)	48,0 ± 22,1
BodilyPain (BP)	66,4 ± 25,0
Vitality (VT)	49,2 ± 18,2
MentalHealth (MH)	58,0 ± 16,4

За шкалою фізичне функціонування (PF), що відображає міру, в якій фізичний стан обмежує виконання фізичних навантажень (самообслуговування, ходьба, сходження по сходах, перенесення тяжкості і тому подібне), отримані

високі показники, що перевищують нормативні. Це означає, що фізична активність рятувальників практично не обмежується станом їх здоров'я.

За шкалою ролевого функціонування, обумовленого фізичним станом (RP), яка визначає вплив фізичного стану на повсякденну ролеву діяльність (роботу, виконання повсякденних обов'язків), результати знаходяться в межах норми, тобто повсякденна діяльність рятувальників не обмежена фізичним станом.

За шкалою ролевого функціонування, обумовленого емоційним станом (RE), яка дозволяє оцінити міри, в якій емоційний стан заважає виконанню роботи або іншій повсякденній діяльності (у тому числі великі витрати часу, зменшення об'єму роботи, зниження її якості тощо), результати знижені в порівнянні з нормою. Це свідчить про те, що досліджувані мають деякі обмеження у виконанні повсякденної роботи, обумовлені погіршенням емоційного стану.

За шкалою соціального функціонування (SF), що визначається мірою, в якій фізичний або емоційний стан обмежує соціальну активність (спілкування), показники знижені в порівнянні з нормою. Це говорить про значне обмеження соціальних контактів, зниження рівня спілкування у зв'язку з погіршенням фізичного і емоційного стану у деякої частини досліджуваних.

За шкалою інтенсивності болю (BP) і її впливу на здатність займатися повсякденною діяльністю, показники рятувальників знаходяться в межах норми, тобто біль не обмежує активність досліджуваних або її просто немає.

За шкалою життєвої активності (VT), яка вимірює відчуття повноти сил і енергії або, навпаки, відсутності сил, отримані результати нижчі за нормативні, що свідчить про стомлення, зниження життєвої активності у частини досліджуваних.

За шкалою психічного здоров'я (MH), яка досліджує настрій, наявність депресивної симптоматики, тривоги, позитивних емоцій, результати досліджуваних знаходяться в межах норми.

Таким чином, проведене дослідження якості життя рятувальників показало, що в цілому вони оцінюють стан свого здоров'я, фізичне, соціальне і психічне

функціонування, як задовільне. Але викликають побоювання результати оцінки емоційного стану, життєвої активності, рівня товарищкості, які знижені у порівнянні з нормативними.

Дослідження проблеми якості життя, задоволеності життям дозволяє констатувати, що благополуччя особистості, як задоволеність життям, складається з ряду складових: соціальне, духовне, фізичне (тілесне), матеріальне і психологічне благополуччя. Усі вони тісно взаємозв'язані і впливають одна на одну.

Література

1. Ковтун Н. В. Міжнародний досвід оцінювання якості життя населення і можливості його використання в Україні / Н. В. Ковтун, І. П. Романюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Економіка. – 2013. – № 134. – С. 32-37.
2. Куликов Л. В. Детерминанты удовлетворенности жизнью / Л. В. Куликов // Общество и политика. – Изд-во СПб ун-та, 2000. – С. 476-510.
3. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.
4. Оберван О. Р. Аналіз індикаторів соціальної безпеки як показника ефективності управління соціальною політикою України / О. Р. Оберван // Економіка та держава. – 2014. – № 8. – С. 89-92.
5. Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yakist-zhittya-v-ukrayini-ocinki-ekspertiv>.
6. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/news/150918-oon-ukrayina-v-globalnomu-reytingu-yakosti-zhyttya>.